

NAMN ATT MINNAS

SVEN ULRIC PALME

Sven Ulric Adalvard Palme skrev redan innan han hunnit göra sig ett namn som historiker själv historia, närmare bestämt i Kungl. Vaxholms Kustartilleriregementes annaler. Det skedde, då han under början av den militära utbildning, som småningom skulle föra honom till kaptensgraden i kustartilleriets reserv, fick sitt första självständiga befäl, såsom chef för kasernvakten i Oscar-Fredriksborg. Efter väl förrättat värv undertecknade han sin vaktrapport med följande ord: »Sven Ulric Palme, fil. mag., vaktbefälhavare.» En liknande inskription hade aldrig tidigare förekommit — måhända därför att föregående vaktbefälhavare saknat akademisk grad. Alltnog Palmes kurskamrater blev — som man kan förmoda av simpel avund — så uppretade över hans lika oskyldiga som välmotiverade utslag av lärdomsstolthet att de utsatte Palme för ett gement övergrepp. I skydd av nattens mörker överföll de honom under sömnen, band honom vid sängen och avrakade honom den ena av de små, men martialiska mustascher, med vilka han spritt glans över hela kadettskolan. Palme uppträdde vid påföljande dags uppställning slätrakad.

Den lilla episoden är värd att bevara, därför att den ger Palmes läggning i ett nötskal. Kamraternas pennalism, så typisk för hjordmänniskans reaktion mot en avvikande individualitet av särpräglad begåvning, upptog Palme nämligen med godmodig med-

lidsamhet. Det var samma nobla och behärskade attityd som han senare skulle visa, när han på den vetenskapliga vädjobanan gång på gång utsattes för en mutatis mutandis motsvarande behandling av illasinnade kolleger och konkurrenter.

Kadett Palme lät alltså inte sitt mod nedslås utan fullföljde framgångsrikt sin militära karriär i klart medvetande om dess betydelse. Det framgår bl. a. av att hans första bok, »Kärleken och hatet», som utkom 1935, är dagtecknad Rindö Smedja med förmälan att den tillkommit under fripassen på något av dessa små fort i havsbandet, där Palme svarade för en låt vara liten, men väsentlig del av vårt kustförsvar.

»Kärleken och hatet», som har underrubriken »Politiska anteckningar» hade snarast karaktären av en ungkonservativ programförklaring. Palme var, i varje fall under hela 30-talet, en övertygad unghögerman och innehade såsom sådan bl. a. under någon tid ordförandeskapet i Heimdal. Även i egenskap av redaktör för tidskriften Presens, vilken han 1934-38 utgav i Uppsala, företrädde han en närmast kulturkonservativ uppfattning. Trogen minnet av sin far, Harald Hjärnes lärjunge Olof Palme, vilken som medlem av Svenska Brigaden stupade vid Tammerfors, anmälde sig Palme också under vinterkriget som frivillig och avancerade till löjtnant i Finlands sjöstridskrafter. Hur och när han förvandlades från konservativ till radi-

kal är inte fullt klart; kanske kan man gissningsvis fixera början av hans frigörelse från ett mera traditionsbundet tänkande till år 1942, då Erik Lönnroth utsågs till professor i historia i Uppsala. Många begåvade och ambitiösa unga män kom vid 40-talets mitt, närmare bestämt den 31 juli 1945, till klar insikt om att socialdemokratin var det politiska parti, som så att säga var i pakt med framtiden, och Palme torde ha varit en av dem. Hans omvändelse var inte förgäves. Som orakel i regeringsorganet Stockholms-Tidningen kan han tävla i anseende och popularitet med docenten Samuelsson; han har inte behövt sakna inbringande forskningsuppdrag och har andra året i följd av ett antal bemärkta socialdemokratiska riksdagsmän föreslagits till en personlig professur i modern politisk och social historia.

En bidragande orsak till den grad-

vis fortskridande radikalisering, som man kunnat iaktta i Palmes offentliga debattinlägg under det senaste decenniet har säkerligen varit den ohemula behandling han utsatts för från den s. k. konservativa historikerskolans sida. Det började redan tidigt på 1940-talet med ett angrepp från ekonomihistoriens nestor Eli F. Heckscher, som väl inte vanligtvis brukade räknas till nämnda skola och av vilken Palme sålunda haft anledning att vänta sig bättre. Professor Heckscher recenserade i Dagens Nyheter den då tämligen nyblivne docenten Palmes skrift »Stånd och klasser i forna dagars Sverige» och gick ända därhän att han så starkt han förmådde varnade för att boken skulle komma till användning i folkbildningsarbetet, i studiecirklar och korrespondensundervisning. Han fann Palmes framställning i väsentliga stycken ohållbar

och påtalade det stora antal faktiska misstag, som förekom i boken. Detta ensidiga och, kan man väl säga, pedantiska framhållande av misstag och felaktigheter har sedermera blivit den ständiga och enformiga refrängen, när Palmes arbeten recenserats av hans synbarligen blott alltför talrika vedersakare.

Rekordet slogs när en av Palme på hösten 1956 utgiven lärobok för folkskolan, »Historia. Del I. Fjärde till sjätte skolåret», föranledde en inlaga på omkring 50 kvartosidor av tre framstående historiker. De tre granskarna riktade ca 180 sakliga anmärkningar mot boken, vilka dessutom förklarades vara endast »ett begränsat urval» av de oriktigheter, som påträffats. Dessa petnoga invändningar föranledde givetvis ingen åtgärd av statens läroboksnämnd, som emellertid förklarade att i en ny upplaga »rättelse av de otvetydiga felaktigheterna» skulle ske. En ny upplaga har emellertid inte utkommit, då efterfrågan på Palmes lärobok av någon anledning tycks ha upphört. En lika avog och småaktig inställning har Palme fått möta under sina behjärtade försök att omvärdera våra förmenta stora historiska gestalter och demaskera s. k. hjältar. Kritikerna har bara tagit detta till förevändning för att söka demaskera Palme och slutföra den omvärdering av honom som historiker vilken påbörjades redan av Eli Heckscher. När Palme exempelvis gjorde sin stora omvärdering av Sten Sture d. ä. blev han beskyldd för ovederhäftighet och när han i essaysamlingen »I den historiska trapetsen» oförskräckt demaskerade kyrkan, kungamakten, militären, storgodsägarna och storföretagarna återkom samma tjatiga glosa. Måste man inte med tanke på Palmes egen intellektuella mångsidighet och rörlighet tycka att det vittnar om bra stor torftighet på motståndarsidan,

när kritikerna i så hög grad saknar förmågan att variera sina argument? Det enda de kan hitta på att tillvita honom är ovederhäftighet, dvs. noga besett ingenting annat än ett tendentiöst skrivsätt och sakliga felaktigheter.

Även om Palme till det yttre bevarat samma överlägsna bonhomie, som den gången då han berövades sin ena mustasch, kan man ana att denna kampanj gått honom djupt till sinnes. Få av Stockholms-Tidningens medarbetare — till vilka Palme hört alltsedan genom Heckschers förvällande Dagens Nyheter blivit honom osympatisk eller tvärtom — torde med större tillfredsställelse ha hälsat tidningens övergång i socialdemokratisk ägo än Palme. Hans angrepp på traditionalistiska ideal och samhällliga konventioner har blivit allt fränare. I likhet med många andra kulturpersonligheter, som ursprungligen härrör från den s. k. överklassen, men ideellt om också inte materiellt blivit proletärer, hyser han en social indignation mer lågande än någon verklig proletärs. Han är en framstående medlem i republikanska klubben. Han har t. o. m. lyckats frigöra sig från beroendet av sin fars minne genom att ta parti för de röda i frihetskriget och visa en allt större förståelse för Rysslands politik gentemot Finland.

Det är en helt annan Olof Palme, om vilken Sven Ulric Palme alltmer börjar erinra, nämligen om sin frände, statsministerns handsekreterare. Liksom denne har Sven Ulric Palme förstätt att skaffa sig kompensation för sina f. d. ståndsbröders ovilja. Genom sin hustru befryndad med utrikesminister Undén och genom sin läggning befryndad med borgarråden Mehr och Garpe har Sven Ulric Palme goda förbindelser i de högsta kretsar. Han har också, som tidigare nämnts, av ett antal framstående socialdemokratiska

riksdagsledamöter — f. ö. med stadsfullmäktiges ordförande Carl Albert Andersson i spetsen — föreslagits till en personlig professur — alltså någonting motsvarande det personliga byråchefsskap som regeringen vill tilldela hans frände Olof. Visserligen har en ganska utbredd opinion både inom vetenskapen och pressen — märkligt nog inklusive tidningen Expressen, som knappast kan misstänkas för att tillhöra den konservativa historikerskolan — tagit avstånd från detta förslag. Man har helt formalistiskt hävdad att Palme inte har någon speciell

kompetens för en professur i modern politisk och social historia och att en dylik professur på hävdvunnet sätt bör sökas under fri konkurrens.

Men socialdemokraterna har dock — med kommunisternas hjälp — majoritet i riksdagen och bör kunna genomdriva ett avgörande, som sent omsider gör Sven Ulric Palmes mycket speciella begåvning full rättvisa. Ty hur det än förhåller sig med hans vetenskapliga meriter för den ifrågasvarande professuren kan det bara råda en mening om de politiska.

G. U.